

Zgodba o Karnih

V davnih časih, ko so reke tekle počasneje in so gozdovi segali daleč čez obzorje, je v salski skupnosti živelu ljudstvo, ki so ga imenovali Karni. Njihova naselja so bila raztresena med hribi in dolinami, kjer je zemlja dišala po soli, vetru in starodavnih skrivnostih.

Karni so bili drugačni od mnogih ljudstev tistega časa. Že v 3. stoletju pr. n. št. so znali pisati. Njihova pisava, sala ris, je bila izrezljana na les, vrezana v kamen in zapisana na tanke ploščice iz kovine. Črke so bile ostre, elegantne, kot bi jih oblikovala sama narava.

A Karni niso bili le pismeni – bili so tudi ponosni na svoj jezik, ki je živel v pesmih, pregovorih in pripovedih. Šepetal je med ljudmi, se prenašal iz roda v rod in se, kot tih odmev preteklosti, ohranil vse do današnjih dni. Včasih ga še vedno slišimo v narečjih, v starih izrazih, v načinu, kako ljudje govorijo med seboj.

V tistih časih so se po deželi pojavljali tudi Kelti. Bili so mogočni bojovníki, a niso bili domačini. Prihajali so kot vojaški najemniki, ostali nekaj časa, nato pa odšli naprej, tja, kjer so jih potrebovali. Nikoli niso zares pripadali Karnioli, nikoli niso pogнали korenin v njeni zemlji. Bili so kot veter – močni, hrupni, a minljivi.

Karni pa so ostali. Njihove zgodbe so se vtisnile v kamne, njihova pisava v zgodovino, njihov jezik v ljudi. In čeprav je čas odnesel njihova imena, njihove hiše in njihove poti, je nekaj od njih še vedno živo – v besedah, ki jih izgovarjamo, v krajih, ki jih poznamo, in v občutku, da je pod našimi nogami svet, ki je veliko starejši, kot si mislimo.

V času, ko so se jutra prebujala v megli, ki je ležala nad salskimi dolinami, so Karni živeli svoje mirno, a ponosno življenje. Njihova skupnost je bila povezana z zemljo, z vetrom in s starimi običaji, ki so se prenašali iz roda v rod. Pisava sala ris, ki so jo izumili že stoletja prej, je krasila kamnite plošče in lesene tablice, na katerih so zapisovali zgodbe, zakone in spomine.

A Karni niso bili sami v svetu. Daleč na jugu, v mestih, kjer so se ceste križale kot žile velikega telesa, so živeli Etruščani — njihovi sodobniki, trgovci, učenjaki in včasih tekmeci. Leta 200 pr. n. št. so se etruščanski senatorji zbrali v velikem senatu, kjer so se med visokimi stebri in bronastimi kipi odločili za nekaj, kar je spremenilo njihov svet.

Sklenili so, da bodo pisali v istem jeziku, kot so ga govorili Karni, in da bodo uporabljali poševno pisavo, ki je bila bližja sala risu kot katerikoli drugi pisavi tistega časa. Verjeli so, da bo enoten jezik prinesel več reda, več trgovine in več razumevanja med ljudstvi.

Da bi to dosegli, so ustanovili kvesture — posebne urade, katerih naloga je bila širiti znanje pisanja in branja. Kvestorji so potovali od mesta do mesta, od vasi do vasi, nosili s seboj tablice, črnilo in zvitke ter učili ljudi, kako držati pisalo, kako oblikovati črke, kako zapisati misel, da bo ostala za vedno.

Vsak mesec so se vračali v senat, kjer so senatorjem poročali o napredku. Govorili so o otrocih, ki so prvič zapisali svoje ime. O starešinah, ki so se učili počasi, a vztrajno. O trgovcih, ki so v novih črkah videli priložnost za širše poti in nove dogovore. In o tem, kako se je pismenost širila kot svetloba, ki počasi, a neustavljivo prežene temo.

Medtem so Karni opazovali te spremembe. Nekateri z zanimanjem, drugi z nezaupanjem. A ko so videli, da se njihov jezik in njihova pisava širita daleč preko njihovih meja, so začutili ponos. Njihova dediščina ni bila več skrita v dolinah — postala je del širšega sveta.

In tako je nastalo obdobje, ko sta se dve ljudstvi, vsak s svojo zgodovino, vsak s svojimi običaji, povezali skozi pisavo, jezik in znanje. Karni so ostali v svojih dolinah, a njihov glas je segel daleč — v šole, v senat, v prihodnost.

Ko so se spremembe širile po etruščanskih mestih in so kvestorji poročali o vse večji pismenosti, je vladar rimskega sveta, Caesar Avgustus, opazoval dogajanje z zanimanjem. Razumel je, da moč imperija ne temelji le na orožju, temveč tudi na jeziku, ki povezuje ljudi, in na pisavi, ki ohranja zakone, ukaze in zgodovino.

Zato je sprejel odločitev, ki je za vedno zaznamovala prihodnost. V Aemone, mlado in strateško pomembno mesto na severnem robu imperija, je poslal deset učiteljev. Bili so izbrani med najboljšimi poznavalci pisave sala ris in etruščanske poševne pisave, ki se je že širila po Laciju.

Njihova naloga ni bila majhna. Avgustus jim je ukazal, naj v Laciju ustvarijo nov, umetno oblikovan jezik, ki bo dovolj preprost za množice, dovolj urejen za uradnike in dovolj močan, da bo postal temelj imperija. Učitelji so se lotili dela z vnemo, ki je presejala običajno učiteljsko dolžnost.

V šolah, ki so jih ustanovili ob cestah, v mestih in celo v vojaških taborih, so začeli obračati salske besede, jih poenostavljati, krajšati, prilagajati. Iz starih korenin so nastajale nove oblike. Iz zapletenih izrazov so nastajale jasne besede. Iz raznolikih narečij je nastajal enoten tok.

Tako se je rodila latinščina — jezik, ki je bil kot reka, speljana v novo strugo. Njene besede so bile prepoznavne, a preoblikovane; njena melodija je nosila odmev Karnov, a je zvenela drugače, bolj ostro, bolj uradno, bolj rimsko.

Učitelji iz Aemone so redno poročali Avgustu o napredku. Pisali so o vojaki, ki so se v nekaj tednih naučili osnovnih ukazov v novem jeziku. O trgovcih, ki so začeli uporabljati nove izraze v pogodbah. O otrocih, ki so se smejali, ko so primerjali stare salske besede z njihovimi obrnjenimi, latinskimi različicami.

In Avgustus je bil zadovoljen. Videl je, da se jezik širi hitreje kot ceste, hitreje kot vojska. Videl je, da je ustvaril nekaj, kar bo preživelo imperij.

Medtem so Karni v svojih dolinah še vedno govorili svoj jezik, ne da bi slutili, da se iz njihovih besed rojeva nova govorica, ki bo nekoč preplavila svet. Njihova pisava sala ris je živela naprej — skrita v poševnih potezah, v obrnjenih zlogih, v latinskih črkah, ki jih danes pozna vsak učenec.